

شناسایی اقدامات ضروری برای راه‌اندازی شبکه‌های اجتماعی مجازی نخبگان ایرانی مبتنی بر تکنیک گرفت

سید سروش قاضی نوری^۱ * سعید روشنی^۲ * مریم پاک‌نیت^۳

چکیده

هدف اصلی این پژوهش، شناسایی الزامات و اقدامات ضروری در راستای راه‌اندازی شبکه اجتماعی نخبگان ایرانی است. روش پژوهش از نوع کیفی است، که در آن نتایج حاصل از مصاحبه با مدیران بنیادهای شهرستان‌ها و نخبگان منتخب و بررسی اسناد بالادستی، منجر به شناسایی اهداف، چالش‌ها و تعیین فعالیت‌ها و اقدامات مورد نیاز شبکه اجتماعی نخبگان ایران شده است. روش گردآوری اطلاعات مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای، مصاحبه با مدیران ارشد بنیاد ملی نخبگان، پرسشنامه و استفاده از تکنیک گرفت جهت سنجش خطرات احتمالی برای تحقق اهداف شبکه مورد نظر است. نتایج حاصل از مصاحبه و تحلیل پرسشنامه‌های تکمیل شده توسط مدیران ارشد بنیاد شهرستان‌ها و نخبگان منتخب نشان‌دهنده وجود چهار چالش مهم از جمله ایجاد اعتماد، امنیت، فرهنگ و زیرساخت‌ها بر سر راه رسیدن به اهداف راه‌اندازی شبکه‌های اجتماعی نخبگان از جمله تعامل، نشر دانش، اطلاع‌رسانی، توسعه سرمایه‌های فکری، مالی و فناورانه و همچنین افزایش بهره‌وری تلاش‌های نخبگان است. نتایج حاصل از تحلیل گرفت میزان اهمیت بالای چهار اقدام از جمله: مدیریت دانش، اصلاح، کنترل و بازنگری، ارزیابی و سنجش عملکرد و ارتباطات و تعامل برای محقق نمودن اهداف این شبکه را نشان می‌دهد.

واژگان کلیدی: شبکه اجتماعی مجازی، بنیاد ملی نخبگان، شناسایی اقدامات، تکنیک گرفت.

فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی • سال هفتم • شماره بیست‌وششم • بهار ۹۷ • صص ۲۷۸-۲۵۳

تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۲/۱۰ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۶/۲/۲۷

۱. عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی (ghazinoori@gmail.com)
۲. دانشجوی دکتری مدیریت فناوری، دانشگاه علامه طباطبایی (spr.roshany@gmail.com)
۳. کارشناس ارشد مدیریت فناوری، دانشگاه اصفهان، نویسنده مسئول (Maryam.pakniyat@yahoo.com)

مقدمه

شبکه‌های اجتماعی پدیده نوظهوری است که همزمان با توسعه فناوری اطلاعات در دنیا رایج و با استقبال گسترده اقشار مختلف مردم از جمله شمار زیادی از دانشگاہیان و محققان صنایع مواجه شده است. لذا شناخت ابعاد گوناگون شبکه‌ها و آگاهی از اهداف و چالش‌های پیش رو، امری ضروری است.^۱

به دلیل گسترش علوم و روند رو به رشد پژوهش‌ها، ضرورت وجود فضای مجازی، فارغ از محدودیت زمانی و مکانی، برای معرفی حوزه‌های مختلف علوم، ترغیب محققان و دانشمندان به انتشار و به بحث گذاشتن نتایج تحقیقات خود، شناسایی اندیشمندان عصر حاضر و نظایر این موارد به خوبی نمایان است و تحقق این امر با استفاده از کارکردها و قابلیت‌های شبکه‌های اجتماعی به سهولت امکان‌پذیر است (Roshani et al., 2013: 97-132). در عصر حاضر، ارتباطات عاملی بسیار قوی برای پیشبرد اهداف سازمان‌ها، گروه‌ها و جوامع است. واضح است که جامعه نخبگانی کشور هم از این قاعده مستثنا نیست. ضعف در تعامل میان نخبگان به منظور شکل‌گیری اجتماع علمی قدرتمند، ضعف در توسعه سرمایه‌های فکری و مالی، عدم وجود مرجعی علمی در ارتباط با نیازهای نخبگان و اطلاع‌رسانی‌ها، عدم وجود فضایی جهت مباحثه، مفاهمه و نقد و... ضرورت ایجاد شبکه‌ای اجتماعی جهت تقویت تعاملات، تولید علمی و خلق فضایی برای به اشتراک‌گذاری تحقیقات، پژوهش‌ها و دستاوردهای علمی نخبگان ایرانی و افزایش بهره‌وری تلاش‌های افراد را تشدید می‌کند.

بر اساس پژوهش قاضی نوری و همکاران (۱۳۹۳)، مهم‌ترین مزایا و کارکردهایی که توسط شبکه‌های اجتماعی مجازی برای نخبگان ایجاد می‌شود شامل: امکان تعریف پروژه‌های کلان ملی با مشارکت اعضا، ایجاد نوعی اعتبار برای اعضا، کمک به هم‌راستایی

۱. مقاله حاضر بر گرفته از پژوهشی با عنوان «تحلیل الزامات شبکه اجتماعی نخبگان ایران» است که با حمایت «بنیاد ملی نخبگان» انجام شده است. بدین وسیله از زحمات آقایان دکتر آریا السنی و سایر مدیران ارشد بنیاد ملی نخبگان برای همکاری در مراحل مختلف اجرای این پژوهش تشکر به عمل می‌آید.

اهداف نهادها، مؤسسات و کنشگران و دسترسی آسان به منابع علمی مرتبط است. همچنین ضعف فرهنگی و ضعف در زیرساخت‌ها نظیر سرعت پایین اینترنت، قطع شدن مکرر آن از جمله مهم‌ترین چالش‌هایی مطرح شده است که شبکه‌های اجتماعی با آن روبه‌رو هستند. بر اساس سایر تحقیقات صورت گرفته یکی از مزایای شبکه‌های اجتماعی، امکان به اشتراک‌گذاری اطلاعات، جنبه آموزش و یادگیری و تسهیل تفکر انتقادی بین کاربران است (Mason, 2006: 121-123; Bicen & et al, 2015: 1045-1049). با توجه به تنوع کاربردهای شبکه‌های اجتماعی در ارائه خدمات به کاربران، تداوم استفاده کاربران از این شبکه‌ها با وجود شبکه‌های اجتماعی جایگزین، بسیار حائز اهمیت است. بنابراین درک اهداف استفاده کاربران و ارزیابی مخاطرات پیش روی آن از اقدامات اساسی در این حوزه محسوب می‌شود (Hsu & et al, 2014). با استفاده از ارزیابی مخاطرات می‌توان کمیت و کیفیت مخاطرات تهدیدکننده یک وضعیت تعیین شود. در حقیقت ارزیابی مخاطرات احتمال و پیامد وقوع خطر را بررسی و ارزیابی می‌کند. بر همین اساس می‌توان شبکه اجتماعی را توسط مدل گرفت تحلیل کرده و چالش‌ها و مخاطرات پیش روی شکل‌گیری آن را مورد تحلیل قرار داد و تصمیمات مدیریتی و سیاستی لازم در خصوص مواجهه و مقابله با این چالش‌ها را اتخاذ نمود. از آنجایی که شبکه اجتماعی نخبگان ایرانی همانند سایر شبکه‌های اجتماعی دارای انعطاف است، لذا استفاده از مدل گرفت که برای برنامه‌ریزی و ارزیابی اقدامات مدیریتی مناسب جهت ارزیابی مخاطرات طراحی شده است به منظور ارزیابی مخاطرات پیش روی این شبکه یکی از مناسب‌ترین گزینه‌هاست. در این پژوهش به دنبال این هستیم که بدانیم مهم‌ترین اهداف شکل‌گیری شبکه اجتماعی نخبگان ایران، اصلی‌ترین چالش‌های پیش روی ایجاد شبکه اجتماعی نخبگان ایران و مهم‌ترین اقدامات ضروری برای راه‌اندازی شبکه‌های اجتماعی مجازی نخبگان ایران چیست؟

۱. پیشینه پژوهش

شبکه‌های اجتماعی نوین، نسل جدیدی از امکانات وب هستند که امروزه در کانون توجه کاربران اینترنت قرار گرفته‌اند. این گونه شبکه‌ها، ساختاری اجتماعی است متشکل از گروه‌های (فردی یا سازمانی) که توسط یک یا چند نوع خاص از وابستگی به هم متصل‌اند. شبکه‌های اجتماعی نقش مهمی در تعیین راه‌حل مسائل، اداره کردن تشکیلات و میزان موفقیت افراد و سازمان‌ها در رسیدن به اهداف‌شان ایفا می‌کنند (اکبری و همکاران،

این گونه شبکه‌ها دارای امکاناتی هستند که می‌تواند شرایط را برای تعامل جامعه پژوهشگران و نخبگان کشور تسهیل نمایند (Armstrong & Hagel, 2000: 25-95). بر اساس نظر جیانگ و جرتزل (۲۰۱۰) کاربران می‌توانند از شبکه‌های اجتماعی به منظور معرفی محصولات، برندها و ارائه خدمات پزشکی، تجارت، قانون و آموزش استفاده کنند (Xiang and Gretzel, 2010: 179-188).

اخیراً ارتباطات مبتنی بر اینترنت از سوی دانشجویان و نخبگان بسیار مورد توجه قرار گرفته است. یکی از دلایل محبوبیت شبکه‌های اجتماعی بین نخبگان، امکان به اشتراک گذاری اطلاعات و ایجاد فضایی جهت آموزش و یادگیری است (Hsu & et al, 2014: 139-163). شبکه‌های اجتماعی مجازی دو نقش اساسی در تغییر جامعه‌های امروزی برعهده دارند؛ از یک سو فرهنگ توده را نشر می‌دهند و از سوی دیگر، منبع تغذیه نخبگان جامعه با هدف نوآوری و ابداع هستند. به عبارت دیگر، شبکه‌های اجتماعی حلقه اتصال محیط بزرگ یا جامعه کل با محیط کوچک است. هر یک از عوامل اصلی نوازی و خلاقیت، عامل تحرک و پیشبرنده توسعه است (رحمانزاده، ۱۳۸۹). شبکه‌های اجتماعی دارای امکانات چندرسانه‌ای و محتوای گوناگون هستند که سبب تسهیل فرایند تحقیقات توسط پژوهشگران و تعاملات آنها با یکدیگر می‌شود (سلطانی فر، ۱۳۸۹: ۵۳).

بیسن و همکارانش (۲۰۱۵) در پژوهش خود به بررسی تأثیر شبکه‌های اجتماعی در یادگیری دانشجویان پرداخته‌اند. در این پژوهش بیان شده است که افزایش محبوبیت شبکه‌های اجتماعی و همچنین افزایش تعداد کاربران اجتماعی اجازه دسترسی به منابع بیشتری از لحاظ یادگیری و به اشتراک گذاری دانش را به افراد می‌دهد (Bicen, 2015).

هاگستروم (۱۹۷۵)، معتقد است که شناسایی نخبگان، عامل ایجاد انگیزش و عامل کنترل رفتارهای آنهاست. اجتماع علمی از طریق شناسایی یا عدم شناسایی اعضا، آنها را به سمت سازگاری با اهداف رشته خود می‌کشاند. تماس‌های غیررسمی در این اجتماعات امکان مبادله اطلاعات علمی را فراهم می‌کند و علاوه بر کارکردهای فکری، دارای کارکرد اجتماعی نیز هست. شبکه‌های اجتماعی نشان‌دهنده روابط و تعاملات و جریان اطلاعات یا دانش بین افراد، گروه‌ها، سازمان‌ها یا کامپیوترهاست (قاضی نوری، رضایی

نیک و روشنی، ۱۳۹۳).

با توجه به پژوهش‌های انجام شده در خصوص اهداف و چالش‌های راه‌اندازی شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر وب و شبکه‌های داخلی، تعدادی از اهداف کلی معرفی شده است که عبارتند از: «برآورده کردن نیاز تعاملی افراد» (Richter and Koch, 2008)، «تبادل دانش ضمنی» (Watts & Wewman; Richter and Koch, 2008)، «آگاهی از زمینه‌های مشترک با سایر کاربران» و... است. آگاهی می‌تواند در زمینه اطلاع از زمینه کاری و تحصیلی دیگر کاربران یا اطلاع از منافع آنها برای یافتن منافع مشترک باشد (Richter and Koch, 2008). برطرف کردن موانع ارتباطی برای تبادل دانش و اطلاعات ضروری است (Ibid).

چالش‌هایی که شبکه‌های اجتماعی در سال‌های اخیر با آنها مواجه بوده، اند، حوزه‌هایی فراتر از فضای مجازی را تحت تأثیر قرار داده است. شبکه‌های اجتماعی از سویی به‌عنوان یکی از گونه‌های رسانه‌های اجتماعی، امکانات تعاملی قابل توجهی را برای کاربران اینترنتی فراهم کرده‌اند (Ferdinand, 2000: 1-17) و در افزایش مشارکت شهروندان در برخی فرایندها مؤثر بوده‌اند و از سویی دیگر، این شبکه‌ها دولت‌ها را با آسیب‌های گسترده‌ای در حوزه‌های فرهنگی، سیاسی و اجتماعی مواجه کرده‌اند (امیری و حبیب‌زاده، ۱۳۹۴).

تحقیقات گوناگونی نیز در خصوص چالش‌های پیش روی ایجاد شبکه‌های اجتماعی صورت پذیرفته است که هر کدام به تعدادی از این چالش‌ها اشاره کرده‌اند. یکی از چالش‌های شبکه‌های اجتماعی، بحث «حفاظت» است که به امکان سرقت اطلاعات و یا درج محتوای نادرست در شبکه‌ها اشاره می‌کند (Baran & Barrosse, 2004)، چالش دیگری که مورد بررسی قرار گرفته «مسائل فرهنگی» است. امروزه، دنیای واقعی با دنیای مجازی چنان در هم فرو رفته که تفکیک آن دو بسیار دشوار شده است. زمان، مفهوم مکان‌مند گذشته را ندارد و فرهنگ‌ها به شدت در هم ادغام شده است. بنابراین، طبیعی است فرهنگ در فضای جدید دچار بحران شود (Praprotnik, 2004). چالش دیگر «نحوه تعاملات اعضای شبکه با یکدیگر» است. تولید و انتشار محتوای خلاق منجر به ایجاد یک حس تعاملی قوی و شکل‌گیری اجتماعی می‌شود که ممکن است گذرا یا حتی پایدار باشد (Leenders et al, 2003: 69-92). از سویی دیگر، ارزیابی ریسک (مخاطرات) فرآیند جمع‌آوری اطلاعات برای گرفتن تصمیمات علمی و شفاف به‌منظور تعیین سطح ریسک

مربوط به یک وضعیت است. در واقع ارزیابی مخاطرات یک روش ساختاریافته و نظام‌مند برای شناسایی خطرات و برآورد مخاطرات برای رتبه‌بندی تصمیمات جهت کاهش مخاطرات به سطحی قابل قبول است. به‌طور ساده، ارزیابی مخاطرات عبارت است از بررسی دقیق در مورد اینکه چه چیز می‌تواند به اهداف آسیب برساند؛ به‌طوری که بتوان تشخیص داد آیا اقدامات پیشگیرانه موجود کافی است یا باید اقدامات بیشتری انجام گیرد (DIT, 2009). معیارها مورد بررسی و سنجش در فرایند ارزیابی مخاطرات شامل ماهیت خطرات، احتمال وقوع خطر، پیامد و طول مدت خطر، بسامد خطرات و نتیجه قرار گرفتن در بدترین شرایط است (DIT, 2009):

یکی از مدل‌های مناسب برای ارزیابی مخاطرات، مدل گرفت است. گرفت مدلی است که برای برنامه‌ریزی و ارزیابی اقدامات مدیریتی مناسب جهت ارزیابی مخاطرات طراحی شده است. این رویکرد برای شناسایی اهداف، اقدامات، فعالیت‌ها و تصمیمات لازم و مقتضی در خصوص کاهش احتمال وقوع و کاهش پیامدهای وقوع خطرات است. گرفت با استفاده از چهارچوب تصمیم‌گیری در علوم مدیریت، به‌عنوان ابزاری برای مقایسه تصمیمات اتخاذشده در خصوص خطرات احتمالی است. این مدل به سادگی و با دقت تمام گزینه‌های مدیریت مناسب برای مقابله با خطرات را مورد سنجش قرار می‌دهد و اقدامات مناسب را به‌عنوان بهترین راهکار پیشنهاد می‌دهد. مدل گرفت با رویکردی جامع و با استفاده از منابع داده‌ای چندگانه، مدل‌ها و سایر اطلاعات موجود بهترین راهکار را ارائه می‌دهد. گرفت سه روش یا رویکرد را با هم ترکیب نموده است تا بتواند هر چه بهتر و بیشتر مخاطرات را مدیریت کند و برای آنها راهکار ارائه دهد. سه جزء اصلی گرفت شامل (USDA, 2010):

ارزیابی مخاطرات محیطی: در این ارزیابی، محیط پیرامون به‌طور سیستماتیک مورد بررسی قرار می‌گیرد و داده‌های جمع‌آوری شده ارزیابی و سازماندهی می‌شود تا درک هر چه بهتر و بیشتری از عوامل تهدیدکننده و مخاطره‌آمیز به‌دست آید. در این روش، با استفاده از مشاهده علل و رویدادهای محیط پیرامون سیستم مخاطرات احتمالی مورد ارزیابی قرار می‌گیرد و الزاماتی که از محیط پیرامون بر سیستم وارد می‌شود مورد سنجش قرار می‌گیرد. این روش حتی علل و خطراتی که مستقل هستند و رخداد یا عدم رخداد آنها

از عهده سیستم خارج است را نیز بررسی کند و مد نظر قرار می‌دهد. تجربه و تحلیل تصمیمات: روش تحلیل تصمیمات به تحلیل کمی و کیفی اقدامات اتخاذ شده می‌پردازد. تجزیه و تحلیل تصمیم، روشی برای سازماندهی تصمیمات بالقوه تحت شرایط عدم قطعیت است. در این روش، گزینه‌های تصمیم در قالب یک درخت ترسیم می‌شوند که هر شاخه درخت نمایانگر نتیجه یک تصمیم است و هر تصمیم نیز از درجه‌ای از عدم قطعیت و یا ریسک برخوردار است. تجزیه و تحلیل تصمیم می‌تواند تصمیم‌گیران را در فهم پیامدهای ناخواسته گزینه‌های سیاستی کمک کند.

پروتکل‌های تصمیم‌گیری: به‌عنوان چهارچوبی برای تحلیل تصمیمات و ارزیابی مخاطرات محیطی عمل می‌کند. ترکیب این سه روش سبب انعطاف‌پذیری بسیار زیاد مدل گرفت شده که ارزیابی مخاطرات را برای بسیاری از وضعیت‌ها امکان‌پذیر ساخته است. گرفت تکنیکی پر قدرت به‌منظور شناسایی راهکارها و اقدامات لازم برای رویارویی با چالش‌های پیشروی اهداف سیستم است. مدل گرفت با طی پنج مرحله کلی به تحلیل و ارزیابی مخاطرات احتمالی تهدیدکننده سیستم می‌پردازد.

با توجه به تعریف کلی سیستم، که مجموعه‌ای از عناصر سازگار یکپارچه است که محدوده قابلیت‌های هر کدام به وضوح مشخص است و با ایجاد هم‌افزایی فرآیند افزودن ارزش برای مشتریان را به‌منظور رضایت‌مندی آنان در پاسخ‌گویی به نیازهای‌شان در محیط عملیاتی تعیین شده با خروجی مشخص و احتمالی از موفقیت انجام می‌دهند، می‌توان شبکه اجتماعی را سیستمی دانست که اجزای آن را افراد و نهادها تشکیل می‌دهند و این افراد و نهادها در محیط شبکه اجتماعی با هم به تعامل می‌پردازند. بر همین اساس، می‌توان شبکه اجتماعی را بر مبنای مدل گرفت تحلیل کرده و چالش‌ها و مخاطرات پیش‌روی شکل‌گیری آن را مورد تحلیل قرار داد و تصمیمات مدیریتی لازم در خصوص مواجهه و مقابله با این چالش‌ها را اتخاذ نمود. از آنجایی که شبکه اجتماعی نخبگان ایرانی همانند سایر شبکه‌های اجتماعی دارای انعطاف است، لذا استفاده از مدل گرفت برای ارزیابی مخاطرات پیش‌روی این شبکه مناسب‌ترین گزینه و کامل‌ترین گزینه است.

۲. روش‌شناسی پژوهش

رویکرد کلی تحقیق حاضر، تحقیق کیفی و اکتشافی - توصیفی است؛ به این دلیل که به کشف اهداف و مخاطرات راه‌اندازی یک شبکه اجتماعی مجازی و توصیف اقدامات

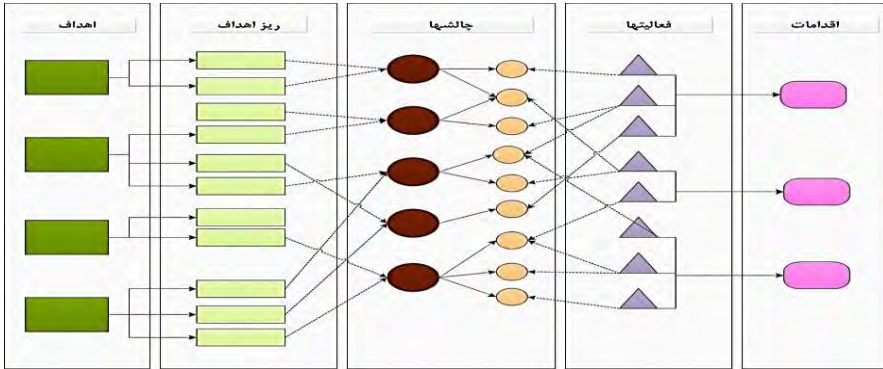
ضروری برای دستیابی به اهداف و گریز از چالش‌ها و مخاطرات پرداخته است. این تحقیق از نظر هدف و نوع مطالعه، جز تحقیق‌های کاربردی است، زیرا برای توصیف یک پدیده در مرحله عمل به منظور استخراج نکات کلیدی در آینده کاربرد دارد. روش گردآوری اطلاعات در این پژوهش مبتنی بر مصاحبه و بررسی اسناد و مدارک، و روش تحلیل در هر مرحله از انجام پژوهش متفاوت بوده است. به منظور انتخاب نمونه برای مصاحبه با نخبگان از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده استفاده شده است. نخبگان مورد هدف برای مصاحبه به دو دسته مدیران بنیادهای شهرستان‌ها و نخبگان نمونه (منظور انتخاب نخبگان بر اساس روش نمونه‌گیری است) تقسیم شدند. برای دستیابی به فهرست نخبگان مصاحبه‌شونده، با استفاده از اطلاعات موجود در پایگاه داده بنیاد در ابتدا دسته‌هایی برای انتخاب افراد نمونه انجام پذیرفت و نخبگان در نخستین گام بر اساس جنسیت در دو طبقه زن و مرد دسته‌بندی شدند. در گام بعد هر یک از دسته‌ها به دو دسته دانشجو و فارغ‌التحصیل طبقه‌بندی و سپس هر دسته به مقاطع تحصیلی تقسیم و هر مقطع تحصیلی به رشته‌های تحصیلی طبقه‌بندی شد. دلیل این طبقه‌بندی این بود که نمونه انتخابی همگن بوده و از تمامی طبقه‌ها حداقل ۲ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد. شرط حداقل دو نفر بر اساس نتایج آزمون‌های تجربی آماری و به منظور روایی روش‌شناسی مد نظر قرار گرفته است تا نتایج از روایی بالاتری برخوردار بوده و قابلیت تعمیم آن امکان‌پذیر باشد. از سویی دیگر، بر اساس حجم حضور نخبگان در هر یک از دسته‌ها که بر اساس پایگاه داده بنیاد ملی نخبگان صورت گرفته است، تعداد افراد مصاحبه‌شونده در هر دسته تغییر کرده و اندازه هر یک از دسته‌ها با سایر دسته‌ها متفاوت شده است. از میان افراد موجود در هر طبقه به صورت تصادفی و بر اساس فراوانی آنها در پایگاه داده بنیاد تعدادی از افراد انتخاب شدند. از آنجایی که در روش تحقیق میدانی و بر اساس تکنیک مصاحبه نقطه دریافت اطلاعات کافی و تکرار شونده‌گی ضرورت دارد، مصاحبه‌ها تا حد کفایت نظری ادامه پیدا کردند تا نتایج تکراری شده و ایده‌های جدیدی توسط نخبگان طرح نشود. در جدول ۱ اطلاعات افراد مصاحبه‌شونده ارائه شده است.

جدول ۱. مدیران بنیاد نخبگان شهرستان‌ها و نخبگان منتخب

جنسیت مدیران بنیاد نخبگان	فراوانی	درصد فراوانی
زن	۴	٪۵۷/۱۴
مرد	۳	٪۴۲/۸۶
مجموع مدیران بنیاد نخبگان	۷	۱۰۰
جنسیت نخبگان منتخب	فراوانی	فراوانی
زن	۱۳	٪۳۷/۱۴
مرد	۲۲	٪۶۳/۸۶
تحصیلات نخبگان نمونه	فراوانی	درصد فراوانی
دکتری	۱۳	٪۳۷/۱۴
کارشناسی ارشد	۱۱	٪۳۱/۴۳
کارشناسی	۱۱	٪۳۱/۴۳
رشته تحصیلی نخبگان منتخب	فراوانی	درصد فراوانی
علوم انسانی	۴	٪۱۱/۴۳
علوم پزشکی	۵	٪۱۴/۲۸
علوم پایه	۷	٪۲۰
فنی مهندسی	۷	٪۲۰
هنر	۴	٪۱۱/۴۳
کشاورزی	۸	٪۲۲/۸۶
مجموع نخبگان منتخب	۳۵	۱۰۰

چارچوب تحلیلی مورد استفاده در این پژوهش، به منظور شناسایی اقدامات لازم برای طراحی شبکه اجتماعی نخبگان ایران، مبتنی بر الگوی گرفت است. به طور کلی، گرفت شامل پنج مرحله اساسی: تعیین اهداف، تعیین زیراهداف، شناسایی چالش‌ها، طراحی فعالیت‌ها، طراحی اقدامات است، که در این پژوهش هر پنج گام به طور دقیق طی شده است. شکل زیر چارچوب کلی مدل گرفت را نشان می‌دهد:

شکل ۱. مراحل مدل گرفت (USDA, 2010)

دلیل فرآیندی و چندمرحله‌ای بودن ارزیابی ریسک‌ها، پیچیده بودن تعدادی از مخاطرات و همچنین متفاوت بودن سطح تجربیات کاربران و افراد است. مسیر اصلی گرفت بسیار ساده است و با یک برنامه‌ریزی چندمرحله‌ای به ارزیابی ریسک‌های موجود می‌پردازد. در مدل گرفت مجموعه‌ای از خروجی اصلی وجود دارد که در نهایت منجر به ارزیابی صحیح مخاطرات می‌شود. خروجی اول، اهداف و چالش‌هایی است که در طی مراحل نخست برنامه‌ریزی گرفت شناسایی می‌شود. خروجی دوم، گزینه‌ها و اقدامات لازم در خصوص تحقق هر هدف است. به منظور دستیابی به اهداف این پژوهش، یعنی شناسایی اقدامات ضروری برای ساخت شبکه اجتماعی نخبگان ایران، گام‌های زیر طی شدند:

مرحله اول و دوم) تعیین اهداف و زیراهداف

اهداف دربردارنده یک ماهیت اجتماعی است که سیستم به‌طور یکپارچه سعی دارد آن را تحقق بخشد و جایگاهی است که مأموریت در آن اتفاق می‌افتد. در تحلیل و ارزیابی اهداف شبکه اجتماعی نخبگان ایرانی، به دلیل گسترده و پیچیده بودن ماهیت اهداف این شبکه و انجام رو به عقب شناسایی اهداف مرحله اول و دوم مدل گرفت در یک قسمت تشریح شده‌اند. اهداف شبکه اجتماعی نخبگان ایرانی با استفاده از تحلیل اسناد بالادستی و مصاحبه با مدیران ارشد بنیاد ملی نخبگان تعیین شده است که در ادامه اهداف شناسایی شده از هریک از منابع تشریح گردیده است. همچنین الزاماتی که محیط بر سیستم وارد می‌آورد نیز ارائه شده است. الزامات وارد بر سیستم از سوی ذی‌نفعان بر سیستم وارد می‌شوند، لذا برای شناسایی آنها از نتایج پرسشنامه توزیع شده میان نخبگان و تحلیل مصاحبه با نخبگان نمونه استفاده شده است.

مرحله سوم) تعیین چالش‌ها

در مدل ارزیابی مخاطرات، لازم است مشکلات و چالش‌های پیش‌روی سیستم تشریح شوند. منظور از چالش، موانع و مشکلاتی است که بر سر راه تحقق اهداف وجود دارند و مسیر دستیابی به اهداف را دچار اشکال می‌کنند یا سبب کندشدن مسیر حرکت خواهند شد. در این گام، به منظور شناسایی اهداف برآمده از گام‌های اول و دوم مبادرت به مصاحبه همه مدیران ارشد بنیاد ملی نخبگان، مصاحبه با تعداد ۸۰ نخبه از گروه‌های مختلف نخبگی و رشته‌های مختلف و نتایج حاصل از پرسشنامه تکمیل شده توسط نخبگان تحت پوشش بنیاد گردید.

مرحله چهارم و پنجم) طراحی فعالیت‌ها و شناسایی اقدامات

در این مرحله، گزینه‌هایی که به تحقق صحیح اهداف تعیین شده کمک کند، طراحی شد. منظور از طراحی گزینه‌ها، تعریف فعالیت‌های عملی و منسجم مدیریتی است که با اهداف سطح پایین سلسله مراتب سازگار باشند. در این مرحله، اجرای اقدامات تخصیص یافته جهت برخورد مناسب با هر یک از مخاطرات صورت می‌پذیرد. حال با در نظر گرفتن اهداف تعیین شده در مرحله اول و چالش‌های شناسایی شده برای هر یک از اهداف به طراحی گزینه‌ها پرداخته شده است. در نهایت، به منظور سنجش اعتبار نتایج حاصل، مبادرت به تشکیل جلسه پانل و بررسی نتایج با مدیران ارشد بنیاد و برخی از نخبگان شد که در این گام نتایج مبتنی بر روش طی شده مورد تأیید اعضای جلسه قرار گرفت.

۳. نتایج پژوهش

در این پژوهش تلاش شده است تا مخاطرات شکل‌گیری شبکه اجتماعی نخبگان ایرانی با استفاده از مدل کرفت مورد بررسی، ارزیابی و تحلیل قرار گیرد. بدین منظور ریسک‌های احتمالی پیش‌روی شبکه اجتماعی نخبگان با در نظر گرفتن مراحل ارزیابی مخاطرات توسط مدل کرفت مورد بررسی قرار گرفته است.

با توجه به نتایج به دست آمده از تحلیل اسناد بالادستی در بخش بیانات مقام معظم رهبری در جمع نخبگان کشور، سخنان رئیس محترم جمهور و مفاد سند راهبردی کشور در امور نخبگان، اهم موارد و اهداف مرتبط تهیه شد که در جدول شماره ۳ آمده است. همچنین متن راهبردهای مختلف ارائه شده در سند راهبردی کشور در امور نخبگان که به‌طور مستقیم و/ یا غیرمستقیم به موضوع شبکه‌سازی اشاره کرده‌اند نیز قابل مشاهده است.

یکی از مراحل مهم و اساسی در تحلیل الزامات و بایددها و نبایدهای یک پروژه نرم افزاری، شناخت دقیق و موثکافانه نقشه ذهنی و شناختی تصمیم گیرندگان اصلی و یا کارفرمایان پروژه است. بر همین اساس، مصاحبه‌هایی با مدیران ارشد بنیاد ملی نخبگان صورت پذیرفت تا اهداف بنیاد از شکل دادن به شبکه اجتماعی برای نخبگان ایرانی تعیین و تبیین شود. در بخش نتایج حاصل از مصاحبه با نخبگان منتخب فهرستی از الزامات تهیه گردید. شایان ذکر است الزامات بیان شده توسط این افراد در بسیاری از موارد مشابه یکدیگر بوده به همین دلیل ستونی در جدول تعبیه شد که در آن بسامد الزامات ارائه شده توسط آنها را نشان می‌دهد. با توجه به این موضوع که کلیه الزامات ارائه شده در پرسشنامه توسط تمامی نخبگان تکمیل کننده با درجات و سطوح مختلفی مهم برشمرده شده‌اند، تمامی الزامات موجود در پرسشنامه در این بخش به‌عنوان الزامات وارد بر سیستم ارائه شده‌اند. نتایج حاصل از مصاحبه و پرسشنامه بر اساس کدگذاری و شمارش تعداد بسامد واژگان و تحلیل محتوا فهرستی از اهداف و الزامات شبکه اجتماعی نخبگان ایرانی تهیه شد که در جدول ۲ ارائه قابل مشاهده است.

جدول ۲. اهداف شناسایی شده از تحلیل اسناد بالادستی

۱. اهداف شناسایی شده از تحلیل بیانات مقام معظم رهبری و ریاست محترم جمهور	
<ul style="list-style-type: none"> - فراهم نمودن میدان وسیع علمی و پژوهشی برای نخبگان - نگاه شبکه‌ای به نخبگان - فرآیند شبکه‌سازی و خروجی‌های آن - استفاده از توان نخبگان - ایجاد فضایی برای تقویت استعدادهای برتر - تبدیل استعداد برتر به نخبگی 	
۲. راهبردها مرتبط با شبکه‌سازی در سند راهبردی کشور در امور نخبگان	
متن راهبرد	مفاهیم کلیدی
شبکه‌سازی افراد و گروه‌های نخبه در حوزه‌های تخصصی و حول فعالیت‌های نخبگانی به‌منظور هم‌افزایی و همگرایی، تقویت همکاری، اشتراک دانش و اطلاعات، انجام کارهای مشترک	شبکه‌سازی مبتنی بر حوزه‌های تخصصی خروجی فرآیند
طراحی و استقرار شبکه اطلاعاتی مورد نیاز اجتماعات نخبگانی برای رفع نیاز آنان به استفاده از خدمات خارجی مشابه، شبکه‌سازی و هدایت فعالیت‌های نخبگانی	طراحی شبکه اطلاعاتی هدایت فعالیت‌های نخبگانی
توسعه زیرساخت‌های اطلاع‌رسانی مناسب در اجتماعات و فعالیت‌های نخبگانی به‌منظور شبکه‌سازی هدفمند در این فعالیت‌ها با محوریت بنیاد ملی نخبگان	زیر ساخت‌های اطلاع‌رسانی شبکه‌سازی هدفمند
ساماندهی و توسعه هسته‌های فعال دانشجویی، رصد دائمی و پشتیبانی هدفمند و مرحله‌ای از آنها با هدف تبدیل شدن این هسته‌ها به گروه‌های نخبه	ساماندهی و رصد دائمی گروه‌های نخبه پشتیبانی هدفمند و مرحله‌ای از نخبگان هدف: تبدیل‌سازی هسته‌ها به گروه‌های نخبه

ادامه جدول ۲. اهداف شناسایی‌شده از تحلیل اسناد بالادستی

<p>تعامل دستگاه‌های حاکمیتی با نخبگان</p>	<p>گسترش تعامل سطوح مختلف حاکمیتی با کانون‌های تفکر نخبگانی به‌منظور مشارکت آنها در امور مسئله‌شناسی دستگاه‌های اجرایی و حضور فعال نخبگان در فرآیند آینده‌نگاری، تصمیم‌سازی و برنامه‌ریزی در دستگاه‌ها</p>
<p>یکپارچه‌سازی پایگاه‌های اطلاعاتی</p>	<p>یکپارچه‌سازی پایگاه‌های اطلاعاتی موجود اجتماع نخبگانی کشور به‌منظور تولید اطلاعات و شواهد معتبر برای سیاست‌گذاری با تولید بنیاد ملی نخبگان</p>
<p>۳. اهداف مستخرج از تحلیل مصاحبه با مدیران ارشد</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد بستری برای تعامل میان کنشگران در سه سطح ارتباط نخبگان با یکدیگر، ارتباط نخبگان با دستگاه‌های حاکمیتی و ارتباط دستگاه‌ها با نخبگان - تولید دانش به‌صورت اجتماعی و غیرخطی - پایگاهی مرجع جهت ارائه جدیدترین وقایع، رویدادهای علمی و منابع اطلاعاتی - علمی - توسعه میزان توافق فکری - جهت‌بخشی به نگرش‌های کنشگران و متمرکزسازی و هدایت توجه نخبگان به جهات معین - ارتقای معرفت علمی، هم‌افزایی و هم‌گرایی و تقویت روحیه همکاری - ایجاد ظرفیت لازم برای هدایت فعالیت‌های نخبگانی - تولید ثروت و توسعه تکنولوژی - به‌کارگیری ظرفیت نخبگان در حل مسائل کلان کشور و زمینه‌سازی برای اثرگذاری مناسب نخبگان - همگن‌سازی نخبگان در گستره جغرافیایی، تخصصی و دانشی - بستری برای فعالیت‌های بین‌رشته‌ای و ایجاد کانون‌های تفکر - کسب اطلاع از نیازهای کشور و ایجاد فضایی هوشمند در جهت جمع‌سپاری مسائل - فضایی جهت مباحثه، مفاهمه و نقد - تقویت فرهنگ نخبگانی 	
<p>۴. الزامات ارائه‌شده توسط نخبگان منتخب</p>	
<p>فرآوانی تکرار الزامات</p>	<p>ایجاد مکانیسم پرسش و پاسخ در محیطی علمی</p> <p>ایجاد فضایی برای به اشتراک‌گذاری فرصت‌های شغلی</p> <p>سیستم اطلاع‌رسانی</p> <p>به اشتراک‌گذاری تجربیات، دستاوردها، پروژه‌ها و چالش‌ها</p> <p>حمایت از تجاری‌سازی ایده‌ها</p> <p>ایجاد فضایی برای انجام کارها به‌صورت مشترک</p> <p>ایجاد فضایی برای توانمندسازی نخبگان و شکوفایی استعداد‌های‌شان</p> <p>حلقه واسط برای تعامل نخبگان با یکدیگر، نخبگان با دستگاه‌های حاکمیتی و بالعکس</p> <p>برگذار کردن نشست‌های تخصصی و ایجاد کارگروه‌های حرفه‌ای</p> <p>ایجاد فضایی برای کارآفرینی</p>
<p>۲۶</p>	
<p>۱۸</p>	
<p>۱۵</p>	
<p>۱۵</p>	
<p>۱۴</p>	
<p>۱۲</p>	
<p>۱۱</p>	
<p>۱۱</p>	
<p>۱۰</p>	
<p>۳</p>	

ادامه جدول ۲. اهداف شناسایی شده از تحلیل اسناد بالادستی

۵. الزامات وارد بر سیستم از دید نخبگان تکمیل‌کننده پرسشنامه
- به اشتراک‌گذاری دانش، ایده‌ها، افکار بدیع و نتایج تحقیقات و فعالیت‌های علمی توسعه و گسترش دانش، تخصص، فرهنگ و مهارت‌های کاربردی میان نخبگان ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی و دانشی منسجم و یکپارچه به‌منظور دسترسی سریع و به‌موقع نخبگان به اطلاعات مورد نیاز
- برقراری ارتباط نخبگان با یکدیگر و نخبگان با دستگاه‌های حاکمیتی و بالعکس (از طریق امکاناتی نظیر پیام‌رسانی خصوصی، درج نظرات، تالارهای گفتگو و...)
- شکل‌گیری خرده‌اجتماعات تخصصی (بر اساس اشتراک در رشته تحصیلی، علایق، مهارت‌ها و...)
- وجود سیستم پرسش و پاسخ کارآمد متناسب با علایق و تخصص نخبگان
- کسب اطلاع از آخرین رویدادها و وقایع (جشنواره، کنفرانس‌ها، نشست‌ها و...)
- امکان دریافت بازخورد از سایر اعضای شبکه (از طریق امکان به اشتراک‌گذاری آثار و ایده‌ها جهت بررسی عمومی و مباحثه پیرامون آنها)
- وجود مکانیسم منسجمی جهت ارزیابی فعالیت‌های نخبگانی و شبکه‌ای بر اساس معیارهای مشخص و سیستم امتیازدهی به این فعالیت‌ها
- وجود سیستم هوشمند پیشنهاددهی (پیشنهاد افراد مرتبط، مهارت‌ها و تخصص‌ها، سازمان‌ها و نهادهای مرتبط و...)
- امکان مشاهده واضح و به‌موقع فعالیت‌های سایر اعضای شبکه (از طریق Live Feeds، دریافت هشدارها و...)
- امکان ساخت پروفایل کاربری و تکمیل اطلاعات اضافی (مهارت‌ها، تحصیلات، سوابق و تجارب شغلی، علایق و...)

با توجه به اهداف تعیین شده از تحلیل اسناد بالادستی، مصاحبه با مدیران ارشد بنیاد، مصاحبه با نخبگان منتخب و نتایج حاصل از پرسشنامه فهرستی مشتمل بر بیست هدف تهیه شد. شایان ذکر است اهدافی که دارای ماهیت یکسان و مشابه بودند، در یک دسته قرار گرفتند. جدول ۳ نشان‌دهنده اهداف تعیین شده برای شبکه اجتماعی نخبگان ایرانی است.

جدول ۳. اهداف تعیین شده برای شبکه اجتماعی نخبگان ایرانی

ردیف	اهداف شبکه‌های اجتماعی نخبگان ایرانی
۱	ایجاد میدان وسیع علمی و پژوهشی برای نخبگان
۲	ایجاد فضایی برای استفاده از توان نخبگان
۳	ایجاد فضایی برای تقویت استعدادها برتر
۴	ایجاد مکانیسمی برای تبدیل استعداد برتر به نخبگی
۵	شبکه‌سازی افراد و گروه‌های نخبه در حوزه‌های تخصصی و حول فعالیت‌های نخبگانی به‌منظور هم‌افزایی و هم‌گرایی، تقویت همکاری، اشتراک دانش و اطلاعات، انجام کارهای مشترک
۶	طراحی و استقرار شبکه اطلاعاتی مورد نیاز اجتماعات نخبگانی برای رفع نیاز آنان جهت ارائه جدیدترین وقایع و رویدادهای علمی
۷	توسعه زیرساخت‌های اطلاع‌رسانی مناسب
۸	ساماندهی و توسعه هسته‌های فعال دانشجویی، رصد دائمی و پشتیبانی هدفمند و مرحله‌ای از آنها با هدف تبدیل شدن این هسته‌ها به گروه‌های نخبه

ادامه جدول ۳. اهداف تعیین شده برای شبکه اجتماعی نخبگان ایرانی

ردیف	اهداف شبکه‌های اجتماعی نخبگان ایرانی
۹	یکپارچه‌سازی پایگاه‌های اطلاعاتی موجود نخبگانی کشور به منظور تولید اطلاعات و شواهد معتبر برای سیاست‌گذاری
۱۰	ایجاد بستری برای تعامل میان کنشگران در سه سطح ارتباط نخبگان با یکدیگر، ارتباط نخبگان با دستگاه‌های حاکمیتی و ارتباط دستگاه‌ها با نخبگان
۱۱	ایجاد فضایی برای تولید دانش به صورت اجتماعی و غیرخطی
۱۲	ایجاد فضایی برای توسعه میزان توافق فکری
۱۳	ایجاد فضایی برای جهت‌بخشی به نگرش‌های کنشگران و متمرکزسازی و هدایت توجه نخبگان به جهت معین
۱۴	ارتقای معرفت علمی، هم‌افزایی و هم‌گرایی و تقویت روحیه همکاری
۱۵	تولید ثروت و توسعه تکنولوژی
۱۶	به‌کارگیری ظرفیت نخبگان در حل مسائل کلان کشور و زمینه‌سازی برای اثرگذاری مناسب نخبگان
۱۷	کسب اطلاع از نیازهای کشور
۱۸	ایجاد فضایی هوشمند در جهت جمع‌سپاری مسائل
۱۹	فضایی جهت مباحثه، مفاهمه و نقد
۲۰	تقویت فرهنگ نخبگانی

مرحله سوم) تعیین چالش‌ها

تجزیه و تحلیل ریسک برای شناسایی، ارزیابی و محاسبه آن به منظور بررسی چگونگی احتمال ایجاد ضرر و صدمات انجام می‌گیرد. چنین تجزیه و تحلیل‌هایی باید برای کمک به تصمیم‌گیری‌ها در رابطه با راه‌حل‌های فنی، اجرای عملیات، شناسایی و ارزیابی فعالیت‌های بحرانی، انواع خطاها، شناسایی بهبودها و چگونگی انجام اقدامات به منظور شناسایی ابعاد و اثرات احتمالی انجام گیرد. در این مرحله مبتنی بر نتایج حاصل از گام قبل مبادرت به شناسایی چالش‌ها شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴. چالش‌های مستخرج از تحلیل مصاحبه‌ها و پرسشنامه

۱. چالش‌های مستخرج از تحلیل مصاحبه با مدیران ارشد	
<ul style="list-style-type: none"> - اعتماد - درج محتوای غلط و نامعتبر - عدم تمایل به تعامل و همکاری میان نخبگان و دستگاه‌های حاکمیتی - ضعف فرهنگی در خصوص کارگروهی و همکاری‌های پژوهشی و حرفه‌ای - عدم استقبال توسط نخبگان و استعدادها برتر به دلایل زیر: <ul style="list-style-type: none"> • ضعف در توسعه فنی و وجود باگ در سیستم • عدم طراحی مناسب و نبود جذابیت‌ها نوآورانه در رابط کاربری و محتوای امکانات • عدم وجود مزیت رقابتی و جذابیت نسبت به سایر شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر وب - انحراف شبکه از اهداف خود به دلایل مختلفی همچون <ul style="list-style-type: none"> • عدم حمایت و پشتیبانی مستمر بنیاد از شبکه، مصرفی شدن شبکه در جهت احراز شرایط نخبگی و عضویت در بنیاد و.... • مخاطرات و مسائل مرتبط با اصول اخلاقی و حرفه‌ای • امنیت (وجود حفره‌های امنیتی و سرقت اطلاعات نخبگان از پایگاه‌های داده) 	
۲. چالش‌های مستخرج از تحلیل مصاحبه با نخبگان نمونه	
<ul style="list-style-type: none"> - عدم روحیه همکاری و به اشتراک‌گذاری - ضعف فرهنگی در ارتباط با گفتگو، نقد و مباحثه - عدم اطمینان از امنیت اطلاعات 	<ul style="list-style-type: none"> - درج اطلاعات و محتواهای نامعتبر و غلط - ضعف فرهنگی در ارتباط با انجام کارها به صورت مشترک و کارگروهی - عدم اطمینان و اعتماد افراد در نشر نتایج تحقیقات و بیان ایده‌ها
۳. چالش‌های مستخرج از تحلیل پرسشنامه	
<ul style="list-style-type: none"> - عدم رعایت اصول اخلاقی و حرفه‌ای توسط کنشگران - درج محتوای غلط و نامعتبر - عدم طراحی مناسب و نبود جذابیت نوآورانه در شبکه 	<ul style="list-style-type: none"> - ضعف فرهنگی در ارتباط با گفتگو، نقد و تحلیل - ضعف فرهنگی در ارتباط با کارگروهی و همکاری‌های علمی و پژوهشی - ضعف در زیر ساخت‌های فناوری اطلاعات (همچون سرعت اینترنت و...) - عدم تمایل کاربران در ارائه اطلاعات شخصی

با توجه به مشابه بودن برخی از چالش‌ها به لحاظ ماهیت، موارد مشابه با یکدیگر ادغام و فهرستی از چالش‌های کلی تهیه شدند. به منظور تحلیل دقیق‌تر چالش‌ها هر یک به ریز چالش‌هایی شکسته شدند. زیرا برخی از چالش‌ها به دلیل کلی بودن در مفهوم دارای ابهام هستند و باید دقیق‌تر تشریح شوند. در جدول ۵ هر یک از چالش‌ها به اجزای ریزتری شکسته شده است.

جدول ۵. چالش‌های احتمالی شبکه اجتماعی نخبگان ایرانی

چالش‌ها	عناصر سازنده چالش
اعتماد	<ul style="list-style-type: none"> - عدم اطمینان به نشر دستاوردها - عدم اطمینان به ارائه اطلاعات شخصی
امنیت	<ul style="list-style-type: none"> - درج محتوای غلط و نامعتبر - وجود حفره‌های امنیتی و سرقت اطلاعات نخبگان از پایگاه‌های داده - عدم اطمینان از امنیت اطلاعات
فرهنگ	<ul style="list-style-type: none"> - ضعف فرهنگی در خصوص کارگروهی و همکاری‌های پژوهشی و حرفه‌ای - مخاطرات و مسائل مرتبط با اصول اخلاقی و حرفه‌ای ضعف فرهنگی در ارتباط با گفتگو، نقد و مباحثه - عدم رعایت اصول اخلاقی و حرفه‌ای توسط کنشگران
تعاملات	<ul style="list-style-type: none"> - عدم تمایل به تعامل و همکاری میان نخبگان و دستگاه‌های حاکمیتی - عدم روحیه همکاری و به اشتراک‌گذاری - عدم تمایل کاربران در ارائه اطلاعات شخصی
زیرساختی	<ul style="list-style-type: none"> - عدم طراحی مناسب و نبود جذابیت نوآورانه در شبکه - ضعف در زیر ساخت‌های فناوری اطلاعات (همچون سرعت اینترنت و...) - ضعف در توسعه فنی و وجود باگ در سیستم - عدم طراحی مناسب و نبود جذابیت‌ها نوآورانه در رابط کاربری و محتوای امکانات - عدم وجود مزیت رقابتی و جذابیت نسبت به سایر شبکه‌های اجتماعی مبتنی بر وب - انحراف شبکه از اهداف خود به دلایل مختلفی همچون عدم حمایت و پشتیبانی مستمر بنیاد از شبکه، مصرفی شدن شبکه در جهت احراز شرایط نخبگی و عضویت در بنیاد و...

پس از تهیه سلسله مراتب برای اهداف و تعیین چالش‌ها باید اثرات هر یک از چالش‌ها را بر تحقق اهداف تعیین کرد. در این بخش مشخص می‌شود که هر یک از چالش‌ها مسیر دستیابی به کدام‌یک از اهداف را دچار اشکال می‌کند. شناسایی این نوع تأثیرات پیش نیاز مرحله چهارم مدل گرفت است که به شناسایی گزینه‌ها و اقدامات لازم در خصوص هر یک از اهداف تعیین شده می‌پردازد.

مرحله چهارم) طراحی فعالیت‌ها

در این مرحله مبتنی بر نتایج حاصل از شناسایی اهداف الزامات و چالش‌های دستیابی به الزامات، مبادرت به طراحی فعالیت‌ها شد. در جدول ۶ گزینه‌های مربوط به هر هدف با توجه به چالشی که آن هدف را تحت تأثیر قرار می‌دهد و اقدامات مدیریتی و سیستمی لازم در خصوص عملیاتی کردن هر یک از گزینه‌ها ارائه شده است تا احتمال بروز هر یک از ریسک‌ها کاهش یابد.

جدول ۶. طراحی گزینه‌های اهداف

فعالیت‌ها	چالش	هدف
<ul style="list-style-type: none"> - تالارهای گفتگو - دانشنامه - پرسش و پاسخ - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - اعتماد - زیرساخت - تعاملات 	ایجاد فضایی برای تولید دانش به صورت اجتماعی و غیرخطی
<ul style="list-style-type: none"> - تالارهای گفتگو - حساب کاربری - پرسش و پاسخ 	<ul style="list-style-type: none"> - تعاملات 	ایجاد بستری برای تعامل میان کنشگران در سه سطح ارتباط نخبگان با یکدیگر، ارتباط نخبگان با دستگاه‌های حاکمیتی و ارتباط دستگاه‌ها با نخبگان
<ul style="list-style-type: none"> - امکان ارسال و دریافت - نظر و بازخورد - تالارهای گفتگو - پرسش و پاسخ 	<ul style="list-style-type: none"> - فرهنگ - تعاملات 	ایجاد فضایی جهت مباحثه، مفاهمه و نقد
<ul style="list-style-type: none"> - سیستم امتیازدهی - پرسش و پاسخ - سیستم دریافت بازخورد - تالارهای گفتگو - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - فرهنگ - زیرساخت 	ایجاد مکانیسمی برای ارتقای معرفت علمی، هم‌افزایی و همگرایی و تقویت روحیه همکاری
<ul style="list-style-type: none"> - بانک اطلاعاتی - کتابخانه - دانشنامه - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - زیرساخت 	طراحی و استقرار شبکه اطلاعاتی مورد نیاز اجتماعات نخبگانی برای رفع نیاز آنان جهت ارائه جدیدترین وقایع و رویدادهای علمی
<ul style="list-style-type: none"> - تقویم رویدادها - خبرنامه آنلاین - خبرنامه ایمیلی - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - زیرساخت - امنیت 	مکانیسمی برای توسعه زیر ساخت‌های اطلاع رسانی مناسب
<ul style="list-style-type: none"> - خبرنامه آنلاین - خبرنامه ایمیلی - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - زیرساخت‌ها 	ایجاد مکانیسمی برای کسب اطلاع از نیازهای کشور
<ul style="list-style-type: none"> - حساب کاربری - مکانیسم تکمیل - حساب کاربری - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - زیرساخت‌ها 	یکپارچه‌سازی پایگاه‌های اطلاعاتی موجود اجتماع نخبگانی کشور به منظور تولید اطلاعات و شواهد معتبر برای سیاست‌گذاری
<ul style="list-style-type: none"> - حساب کاربری - تالارهای گفتگو - خرده اجتماعات - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - اعتماد - زیرساخت 	شبکه‌سازی افراد و گروه‌های نخبه در حوزه‌های تخصصی و حول فعالیت‌های نخبگانی به منظور هم‌افزایی و همگرایی، تقویت همکاری، اشتراک دانش و اطلاعات، انجام کارهای مشترک

ادامه جدول ۶. طراحی گزینه‌های اهداف

فعالیت‌ها	چالش	هدف
<ul style="list-style-type: none"> - مکانیسم جمع‌سپاری - مکانیسم ارسال و دریافت بازخورد - مکانیسم نظرسنجی - مکانیسم درج و ارائه فرصت‌های شغلی - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - زیرساختی 	فراهم کردن فضایی برای استفاده از توان نخبگان
<ul style="list-style-type: none"> - مکانیسم حل مسئله - فرصت‌های شغلی - پرسش و پاسخ - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - زیرساختی 	ایجاد فضایی برای تقویت استعداد‌های برتر
<ul style="list-style-type: none"> - مکانیسم جمع‌سپاری - فرصت شغلی - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - زیرساختی 	ایجاد مکانیسمی برای تبدیل استعداد برتر به نخبگی
<ul style="list-style-type: none"> - خرده اجتماعات - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - تعاملات - زیرساختی 	ساماندهی و توسعه هسته‌های فعال دانشجویی، رصد دائمی و پشتیبانی هدفمند و مرحله‌ای از آنها با هدف تبدیل شدن این هسته‌ها به گروه‌های نخبه
<ul style="list-style-type: none"> - خرده اجتماعات - تالارهای گفتگو - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - فرهنگ - زیرساختی 	ایجاد مکانیسمی برای توسعه میزان توافق فکری
<ul style="list-style-type: none"> - مکانیسم جمع‌سپاری - فرصت‌های شغلی - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - تعاملات - زیرساختی 	ایجاد مکانیسمی برای به کارگیری ظرفیت نخبگان در حل مسائل کلان کشور و زمینه‌سازی برای اثرگذاری مناسب نخبگان
<ul style="list-style-type: none"> - مکانیسم جمع‌سپاری - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - اعتماد - زیرساختی 	ایجاد فضایی هوشمند در جهت جمع‌سپاری مسائل
<ul style="list-style-type: none"> - خرده اجتماعات - تالارهای گفتگو - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - فرهنگ - زیرساختی 	ایجاد مکانیسمی برای تقویت فرهنگ نخبگانی
<ul style="list-style-type: none"> - خرده اجتماعات - دانشنامه - فرصت شغلی - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - زیرساختی - تعاملات 	فراهم کردن میدان وسیع علمی و پژوهشی برای نخبگان
<ul style="list-style-type: none"> - خرده اجتماعات - تالارهای گفتگو - زیرساخت امنیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - زیرساختی 	جهت‌بخشی به نگرش‌های کنشگران و متمرکزسازی و هدایت توجه نخبگان به جهات معین

مرحله پنجم) شناسایی اقدامات

در این مرحله به تعیین و شناسایی نقاط پایانی پرداخته شده است. منظور از نقاط پایانی، مجموعه اقداماتی است که برای تحقق اهداف، مورد استفاده قرار می‌گیرد. شناسایی نقاط

پایانی به این دلیل است که تعداد گزینه‌های هر هدف بسیار است و در طراحی سیستم کثرت این گزینه‌ها مشکلاتی را برای طراحان و برنامه‌نویسان ایجاد می‌کند. به همین منظور گزینه‌هایی که به لحاظ کارکرد و قابلیت با یکدیگر مشابهت داشتند در یک گروه جای داده شده‌اند و نام آن گروه نشان‌دهنده کارکرد گزینه‌های موجود در آن است. جدول ۷ نتایج حاصل از این بررسی را نشان می‌دهد:

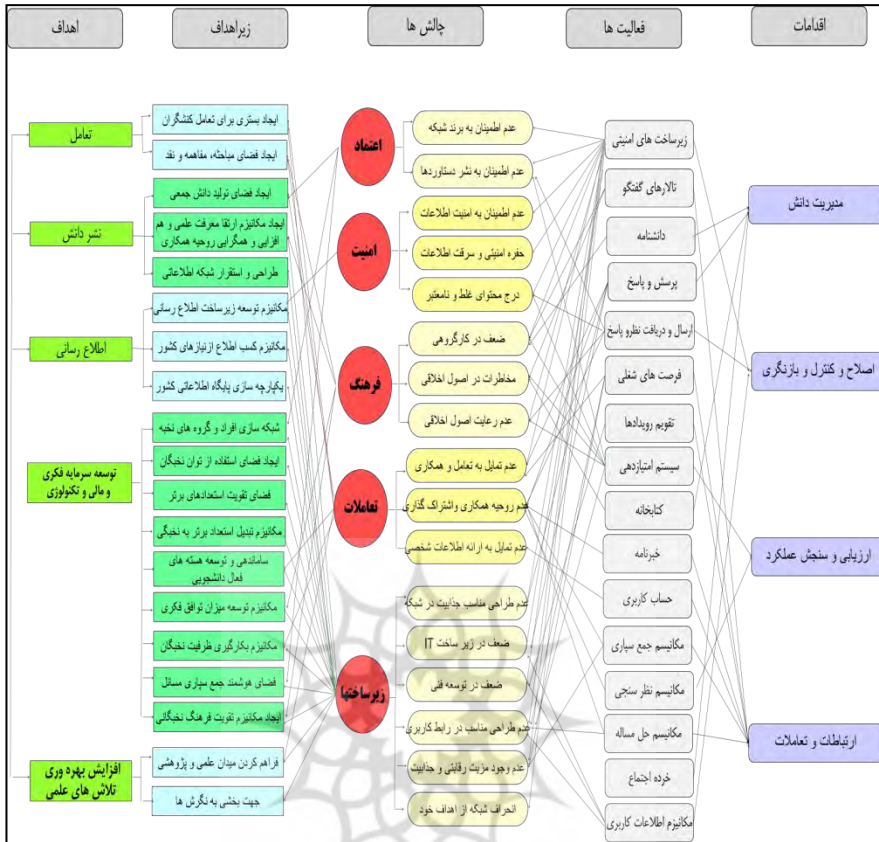
جدول ۷. اقدامات لازم جهت طراحی شبکه اجتماعی نخبگان ایران

اقدامات	فعالیت‌ها
مدیریت دانش	<ul style="list-style-type: none"> - دانشنامه - خرده اجتماع - کتابخانه - پرسش و پاسخ
اصلاح و کنترل و بازنگری	<ul style="list-style-type: none"> - سیستم ارسال و دریافت بازخور - مکانیسم تکمیل اطلاعات کاربری - زیرساخت‌های امنیتی و حفظ مالکیت فکری
ارزیابی و سنجش عملکرد	<ul style="list-style-type: none"> - امتیازدهی - مکانیسم نظرسنجی
ارتباطات و تعامل	<ul style="list-style-type: none"> - تقویم رویدادها - مکانیسم جمع‌سپاری - خبرنامه - تالارهای گفتگو - حساب کاربری - درج و ارائه فرصت‌های شغلی - مکانیسم حل مسئله

نتایج حاصل از شناسایی اقدامات نشان می‌دهند که چهار اقدام اصلی: مدیریت دانش، اصلاح و کنترل و بازنگری، ارزیابی و سنجش عملکرد و ارتباطات و تعامل اساسی‌ترین اقدامات ضروری برای طراحی و ساخت شبکه اجتماعی نخبگان ایران هستند. این اقدامات خود مستلزم انجام فعالیت‌هایی هستند که نشان‌دهنده ویژگی‌های یک شبکه اجتماعی نیز می‌شود. برای مقال دانشنامه که خود یک ویژگی شبکه اجتماعی محسوب می‌گردد، به عنوان یک فعالیت و در پاسخ به اقدام مدیریت دانش است که این اقدام در پاسخ به چالشی نظیر ضعف در کار گروهی و هدفی همانند تعامل طراحی شده است.

پس از تهیه لیست اهداف، چالش‌ها و فعالیت‌ها باید اقدام به تهیه سلسله مراتب کرد. سلسله مراتب گونه‌ای از چیدمان اجزاء است که در آن هر کدام اجزا به شکل «بالا»، «پایین» و یا «هم‌سطح» اجزای دیگر نمایش داده می‌شوند. به صورت انتزاعی می‌توان مدل ریاضی سلسله مراتب را با استفاده از درخت‌های ریشه‌دار نظریه گراف نمایش داد: ریشه درخت بالاترین رده را تشکیل می‌دهد و همه فرزندان هر رأس درخت در یک رده و زیر رأس پدر مشترک‌شان قرار می‌گیرند. البته رابطه هم‌سطح بودن را نمی‌توان با یک درخت نمایش داد، زیرا درخت نمی‌تواند چرخه داشته باشد. برای جبران این کمبود می‌توان آن را به صورت یک گراف و یا یک رابطه پیش‌ترتیبی تعریف شده روی مجموعه اجزا نمایش داد. سلسله مراتب می‌تواند اجزایش را به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به هم مرتبط سازد. شکل ۲ نشان‌دهنده سلسله مراتب اهداف، چالش‌ها و فعالیت‌ها و اقدامات شبکه اجتماعی نخبگان می‌باشد که بر اساس ماهیت و محتوای شان تهیه شده است.

شکل ۲. فعالیت‌های متناسب با اهداف و چالش‌ها

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در این پژوهش تلاش شد تا اهداف، چالش‌ها، فعالیت‌ها و اقدامات مورد نیاز، جهت راه اندازی شبکه اجتماعی تخصصی نخبگان ایرانی شناسایی شود و مخاطرات پیش رو مورد ارزیابی قرار گیرد. بر اساس مطالعات نظری و مصاحبه با متخصصان و خبرگان سیاست‌گذار، مهمترین اولویت‌ها و اهداف و چالش‌های پیش روی شبکه اجتماعی نخبگان شناسایی شدند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ارتباط و تعامل با سایر نخبگان کشور، نشر دانش، اطلاع‌رسانی، توسعه سرمایه‌های فکری، مالی و فناورانه و افزایش بهره‌وری تلاش‌های علمی از مهم‌ترین اهداف ایجاد شبکه‌های اجتماعی در بین نخبگان کشور محسوب می‌شود. از سوی دیگر، مهمترین چالش‌هایی که شبکه اجتماعی نخبگان ایران با

آنها برخورد می‌کنند نحوه کسب اعتماد، امنیت شبکه، ایجاد زیرساخت‌ها، فرهنگ و برقراری تعاملات است. تحلیل گرفت به‌منظور شناسایی اقدامات لازم برای برخورد با چالش‌های پیش‌روی شبکه انجام گرفته و نتایج حاصل دسته‌بندی شد که در نهایت به‌عنوان ماده خامی برای تحلیل نهایی الزامات و دسته‌بندی آنها و همچنین طراحی مدل کلان شبکه از منظر مدل کسب و کاری مورد استفاده قرار گرفته است. بر اساس نتایج حاصل از مدل گرفت، وجود چهار اقدام برای محقق ساختن اهداف این شبکه از اهمیت بالایی برخوردار است که این اقدامات عبارتند از: مدیریت دانش، اصلاح و کنترل و بازنگری، ارزیابی و سنجش عملکرد و ارتباطات و تعامل. هر یک از این اقدامات به‌دست آمده از الگوی گرفت نشانگر اجزایی از سیستم (شبکه اجتماعی نخبگان ایران) است که با یکدیگر تعامل کرده و به دنبال دستیابی به اهداف کلان شبکه هستند. به‌منظور دستیابی به اهداف، وجود ویژگی‌هایی ضروری است تا کارکردهای آنها منجر به بروز هر یک از اهداف زیر سیستم‌ها شود. این ویژگی‌ها که بر اساس بررسی انواع ویژگی‌های شبکه‌های اجتماعی طراحی شدند (روشنی و همکاران، ۱۳۹۲)، دستیابی به اهداف مذکور را امکان‌پذیر می‌کنند. به‌طور کلی، گرفت الگویی است که از طریق آن می‌توان یک پدیده اجتماعی - سیستمی که دارای اهداف مشخص، الزامات اساسی است را مورد مطالعه قرار داده و مبتنی بر چالش‌ها و مخاطرات دستیابی به هر یک از اهداف به اقدامات و فعالیت‌های بهینه و مؤثر دست یافت. اگرچه تکنیک گرفت در شناسایی مخاطرات توانمند است، اما یکی از محدودیت‌های اساسی این تکنیک در شناسایی بسامد مخاطرات و ماهیت آنهاست. با این اعتبار به نظر می‌رسد ترکیب این تکنیک با سایر تکنیک‌های ارزیابی مخاطرات سیستمی به ارتقای توانمندی آن در فهم گسترده مخاطرات سیستمی کمک کرده و از عملکرد بهتری برخوردار شود.

بر اساس نتایج حاصل از این پژوهش، ارتباطات و تعاملات و بعد از آن مدیریت دانش از جمله اقداماتی هستند که دارای بیشترین ارتباط با فعالیت‌های مد نظر جهت راه‌اندازی شبکه‌های اجتماعی نخبگان هستند. از این رو توصیه می‌شود شبکه‌های اجتماعی نخبگان به سرویس‌های تعاملی با امکانات و قابلیت‌های کارا و همچنین سرویس‌های مدیریت دانش نظیر سیستم‌های پرسش و پاسخ همراه باشند. به‌طور کلی، ساخت شبکه نیازمندی‌های طراحی است که اشاره به ایجاد زیرساخت‌های نرم و نهادی از جمله زیرساخت‌های امنیتی و... را دارد و توجه به فعالیت‌هایی در این زمینه لازم و ضروری است. به

همین منظور پیشنهاد می‌شود پیش از ساخت شبکه اجتماعی نخبگان ایران مطالعات عمیقی در خصوص سیاست‌های تشویقی و مداخله‌ای بنیاد نخبگان در ایجاد شبکه میان نخبگان ایران صورت پذیرد که در قالب طرح تدوین سیاست‌های بنیاد ملی نخبگان در ارتقا و توسعه شبکه‌سازی نخبگان قابل بررسی است. برنامه سیاستی تدوین شده مستلزم وجود اهداف سیاستی مشخص و اشاره‌کننده به نیازهای نخبگان و سیاست‌های کلان بنیاد، موضوعات سیاستی مشخص، ابزارهای سیاستی معین و گروه‌های هدفی است که هر سیاست به‌طور مجزا برای آنها نوشته می‌شود. این مسئله به این موضوع اشاره دارد که هر گروه نخبگانی نیازمند برنامه‌های سیاستی و مشوق‌های منحصر به فردی است که الزاماً برای هر یک از گروه‌های دیگر ضرورت ندارد.

فهرست منابع

الف) منابع فارسی

۱. اکبری، محسن، محمد دوستار و میلاد هوشمند چایجانی (۱۳۹۴). شناسایی و اولویت‌بندی تهدیدات شبکه‌های اجتماعی در عرصه امنیت ملی، مجله سیاست دفاعی، شماره ۹۰.
۲. امیری، نجات و اصحاب حبیب‌زاده (۱۳۹۴). تحلیل وضعیت شبکه‌های اجتماعی مجازی بر اساس مدل SWOT، فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، سال پنجم، شماره هفدهم.
۳. رحمان‌زاده، سیدعلی (۱۳۸۹). کارکرد شبکه‌های اجتماعی مجازی در عصر جهانی شدن، فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی، سال اول.
۴. روشنی، سعید، نفیسه رضایی‌نیک و محمدحسین شجاعی (۱۳۹۲). مطالعه مقایسه‌ای قابلیت‌سازی و جامعه‌پذیری شبکه‌های اجتماعی عمومی و تخصصی، فصلنامه مطالعات مدیریت فناوری اطلاعات، سال دوم، شماره ۵.
۵. سلطانی‌فر، محمد (۱۳۸۹). دیپلماسی عمومی نوین و روابط عمومی الکترونیک، تهران: انتشارات سیمای شرق.
۶. قاضی نوری، سیدسروش، نفیسه رضایی‌نیک و سعید روشنی (۱۳۹۳). بررسی الزامات، چالش‌ها و قابلیت‌های شبکه اجتماعی کنش‌گران مدیریت فناوری و نوآوری ایران، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره هفتم، شماره ۲.

ب) منابع لاتین

1. Armstrong, A. , & Hagel, J. (2000). The real value of online communities. Knowledge and communities, 74 (3) .
2. Baran, S. J. , & Barrosse, E. (2004). Introduction to mass communication: Media literacy and culture: McGraw-Hill.
3. Bicen, H. , Sadikoglu, S. , & Sadikoglu, G. (2015). The Impact of Social Networks on Undergraduate Students Learning Foreign Language. Procedia-Social and Behavioral Sciences, 186.
4. DIT. (2009). Risk Assessment Procedure. DIT health and safety office .
5. Ellison, N. B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. Journal of Computer - Mediated Communication, 13 (1) .
6. Faloutsos, M. , Karagiannis, T. , & Moon, S. (2010). Online social networks. IEEE network, 24 (5).
7. Ferdinand, P. (2000). The Internet, democracy and democratization. Democratization, 7 (1).
8. Hsu, C. -L. , Yu, C. -C. , & Wu, C. -C. (2014). Exploring the continuance intention of social networking websites: an empirical research. Information Systems and e-Business Management, 12 (2).
9. Leenders, R. T. A. , Van Engelen, J. M. , & Kratzer, J. (2003). Virtuality,

- communication, and new product team creativity: a social network perspective, *Journal of Engineering and Technology Management*, 20 (1).
10. Mason, R. (2006). Learning technologies for adult continuing education. *Studies in Continuing Education*, 28 (2).
  11. Praprotnik, T. (2004). How to Understand Identity in Anonymous Computer-Mediated Communication. *Revija za sociologiju*, 35 (1-2).
  12. Richter, A. , & Koch, M. (2008). Functions of social networking services. Paper presented at the Proc. Intl. Conf. on the Design of Cooperative Systems .
  13. Roshani, S, Rezaeenik, N, Shojaee, SMH, (2013). A comparative study of Usability and Sociability Of public and specialized social networking websites, *Journal of IT Management Studies*, Vol (2) , Issue 5.
  14. USDA, 2010. The Comparative Risk Assessment Framework and Tools (CRAFT). Science Update SRS-024. Asheville, NC: USDA, Forest Service, Southern Research Station.
  15. Watts, D. J. , Dodds, P. S. , & Newman, M. E. (2002). Identity and search in social networks. *science*, 296 (5571).
  16. Xiang, Z. , & Gretzel, U. (2010). Role of social media in online travel information search. *Tourism management*, 31 (2).

